

Alegat VII.

Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie wykupna mesznego, proskurnego, skópczyny i innych tej natury danin kościelnych.

Wysoki Sejmie!

Sprawa, którą Wydział krajowy Wysokiej Izbie niniejszem przedstawia, była już potrzykroć przedmiotem obrad sejmowych.

Na posiedzeniu z dnia 2. marca 1866. wniósł poseł Rusiecki, ażeby Wysoka Izba uchwaliła, iż dawne daniny, tak zwane meszne i skópczyna, gdzie jeszcze do tej pory istnieją, za zapłatą mają być zniesione. Wniosek ten odesłano do komisji administracyjnej, która zeń zdała sprawę na posiedzeniu z dnia 22. marca 1866. Komisja była tego zdania, iż patent z dnia 13. sierpnia 1849. (§. 5.) orzekł już w zasadzie, iż wzmiankowane daniny mają być wykupione, że zatem postanowienia takiego nanowo uchylać nie potrzeba, lecz jedynie wezwać c. k. Rząd, aby ogłosił nowy termin do zgłaszania się o wykupno danin. Na podstawie rozporządzenia ministeryalnego z dnia 4. października 1850. (§. 68.) był już raz podobny termin ustanowiony, a mianowicie po dzień 31. grudnia 1854., lecz zdaniem komisji termin ten nie był ogłoszonym formalnie, gdyż odnośnego edyktu nie zamieszczono w Dzienniku praw krajowych, w skutek czego wiele stron o wykupno danin się nie zgłosiło. Komisja wniosła przeto, ażeby Wysoka Izba przeszła do porządku dziennego nad wnioskiem posła Rusieckiego, a wezwała natomiast c. k. Rząd do wydania stosownych rozporządzeń, na mocy których wzmiankowane daniny, zgodnie z zasadą, wyrzeczoną w patencie z dnia 13. sierpnia 1849. jeszcze do wykupu dopuszczonemiby być mogły.

Mimo wywodów ówczesnego pana Komisarza rządowego, który wykazywał, że c. k. Rząd nie będzie mógł spełnić żądania Wysokiej Izby, gdyż termin wykupu prawnie i formalnie był ogłoszony, czem uczyniono zadość wymogom §. 68. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 4. października 1850. poszła Wysoka Izba za zapatrywaniem swej komisji, i zamieniła wnioski jej w uchwałę.

Krok ten pozostał bez skutku, gdyż c. k. Rząd utrzymał zdanie swego Komisarza sejmowego, i pismem do J. O. Księcia Marszałka krajowego z dnia 19. grudnia 1866. do l. 5333, odpowiedział, że nie może uczynić zadość wezwaniu Wysokiego Sejmu, albowiem nie jest powołanym do wydania wyraźnego rozkazu co do dodatkowego wykupu w mowie będących danin, równie jak nie może wystąpić z inicjatywą celem wykupu takowych drogą dobrowolnych ugod.

Usunięta w ten sposób sprawa poruszoną została ponownie przez posła Jakóbika, który na posiedzeniu z dnia 11. września 1868. postawił wniosek, zmierzający do zniesienia skópczyny, mesznego, proskur-

nego itp. danin. Komisya administracyjna, której ten wniosek przekazano, złała zeń sprawę na posiedzeniu z dnia 7. października 1868, i w skutek jej wniosku uchwaliła Wysoka Izba:

- 1.) przejść do porządku nad wnioskiem posła Jakóbika, i
- 2.) polecić Wydziałowi krajowemu, żeby wygotował projekt do ustawy, normującej ostatecznie przeprowadzenie wykupna mesznego, skópczyni, proskurnego i innych tej natury danin kościelnych

Wywiązując się z tego polecenia przedłożył Wydział krajowy na posiedzeniu z dnia 5. listopada 1869. Wysokiej Izbie projekt do ustawy, który po krótkiej dyskusyi bez zmiany uchwalono.

W projekcie tym oparł się Wydział krajowy na patencie z dnia 15. sierpnia 1849. i na zawartem tam postanowieniu, iż pozostałe jeszcze różne daniny stałe w naturaliach dla kościoła i plebana, które nie są w związku z dziesięciną, mają być wykupione. Ponieważ zaś w rozporządzeniu z dnia 4. października 1850. które normuje sposób przeprowadzenia tego wykupu, powiedziano, że te daniny w naturaliach nie będą reluowane z urzędu, tylko aż się o to jedna lub druga strona zgłosi; ponieważ sposoby ich wykupu, podobnie jak i innych powinności, polegających na prawie do dziesięciny, w wzmiankowanym patencie i rozporządzeniu, są podane; ponieważ zresztą tylko w skutek niedokładnego ogłoszenia edyktu e. k. Rządu, ustanawiającego ostateczny termin do zgłaszania się o wykupno będących w mowie danin, i w skutek zaniedbania owego terminu ze strony interesowanych nie wszyscy o wykupno się zgłosili, i daniny te we wielu miejscach po dziś dzień się ostały; zwrócił Wydział krajowy uwagę głównie na potrzebę odnowienia terminu do zgłaszania się o wykupno i do niej ograniczył projekt do ustawy, pozostawiając sposób przeprowadzenia wykupu, skalę indemnizacji i oznaczenie wartości danin w obrębie tych ustaw, które już sposób reluowania tak tych, jak innych danin i powinności określają.

Innego atoli zdania był e. k. Rząd, skoro doradził Jego Ces. i Król. Apostolskiej Mości, aby odmówił najwyższej sankcyi uchwalonemu przez Wysoką Izbę projektowi do ustawy.

Odezwa e. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 14. stycznia 1870. do l. 276., którą o odmówieniu sankcyi Wydział krajowy uwiadomiono, oznajmia, iż stało się to „z powodu, że, jakkolwiek pożądane jest rozwiązanie tego stosunku, projekt do ustawy nie zawiera dostatecznych postanowień ani co do sposobu wykupu, ani co do skali indemnizacji, ani co do wartości danin, uiszczanych w naturaliach.“

Jakkolwiek Wydział krajowy nie może z e. k. Rządem dzielić przekonania, iż do przeprowadzenia wykupu wzmiankowanych danin potrzeba niezbędnie świeżego, ustawodawczego określenia powyższych trzech warunków, gdyż takowe w ustawach i rozporządzeniach, przeprowadzających relucyę podobnych danin i powinności szczegółowo są określone, przecieź godząc się z zapatrywaniem e. k. Rządu pod tym względem, że spieszne rozwiązanie tego stosunku jest pożądane, przystąpił do ponownego opracowania przedmiotu z uwzględnieniem powyższych trzech warunków, przez e. k. Rząd postawionych, i obecnie przedkłada nowy projekt Wysokiej Izbie do uchwalenia.

W projekcie tym zwraca Wydział krajowy uwagę Wysokiej Izby głównie na tę okoliczność, iż uważał za stosowne zaprojektować w §. 1. zasadnicze orzeczenie:

- 1.) iż daniny o których mowa, mają być na żądanie wykupione, i
- 2.) iż ustawa odnosi się nie tylko do danin w naturaliach, lecz także do danin w gotówce.

Co do 1) uznaje Wydział krajowy ponowienie zasadniczego orzeczenia co do relucyi danin, mimo §. 5. patentu z dnia 15. sierpnia 1849. za potrzebne, a to z powodu, że rozporządzenie ministeryalne z dnia 4. października 1850. (któremu również mocy ustawy odmówić nie można, gdyż opiera się na oddzielnem najwyższem postanowieniu z dnia 15. sierpnia 1850.) w §. 64. lit. a) w ten sposób §. 5. powołanego patentu

tłumaczy, że gdyby tylko na mocy tego postanowienia relucyja była przeprowadzana, mogłyby być z pod prawa do relucyi wyjęte owe daniny, które obowiązany nie z tytułu posiadania gruntu, lecz jako osoba uiszcząca, a szczegółowo proskurne, które § 64. rozporządzenia ministeryalnego z dnia 4. października 1850. wyraźnie jako wyjęte z pod prawa do relucyi wymienia.

Co do 2. wskazują nieuniknioną potrzebę liczne, w petycyach do Wysokiego Sejmu przytoczone wypadki, w których daniny, uiszczane w naturaliach łączą się z drobnemi daninami w gotówce. Już pose Gross, przy dyskusyi nad projektem do ustawy na posiedzeniu z dnia 5. listopada 1869. podnosił potrzebę rozszerzenia prawa do relucyi i na daniny w gotówce, i cofnął odnośną poprawkę jedynie z uwagi, że projekt, zawierający podobne postanowienie mógłby nie uzyskać najwyższej sankcyi dlatego, że rozporządzenie ministeryalne z dnia 4. października 1850. w §. 64 lit. c) daniny uiszczane w gotówce z pod prawa do relucyi wyraźnie usuwa. Wzgląd ten atoli nie mógł już obecnie powodować Wydziałem krajowym przy układaniu nowego projektu, gdyż podobne postanowienie zawiera się także w ustawie królestwa Czech z dnia 11. maja 1869. a nie stanowiło przeszkody w sankcyonowaniu tejże ustawy.

Wydział krajowy sądzi, że i w dalszych postanowieniach, które (odpowiadając warunkom postawionym ze strony c. k. Rządu) najprościejsze rozwiązanie sprawy mają na celu, nie mieści załączony projekt nie takiego, coby stało w sprzeczności z uznaną już w Wysokiej Izbie zasadą słusznego reluowania wzmiankowanych danin; wnosi przeto:

Wysoki Sejm raczy załączony projekt do ustawy uchwalić.

We Lwowie dnia 7. lipca 1871.

W zastępstwie J. O. Księcia Marszałka

Oktaw Pietruski,

Członek Wydziału krajowego jako Sprawozdawca.

Projekt do ustawy,

tyczącój się wykupna mesznego, skópczyny, proskurnego itp. danin, uiszczanych w naturaliach i gotówce kościołom i plebaniom, a polegających na osobnych od dziesięciny niezawisłych tytułach.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, rozporządzam, co następuje :

§. 1.

Daniny w naturaliach i w gotówce, które nie w skutek prawa do dziesięciny, jako pewna część przychodu gruntowego w plonie, lecz jako niezmienne daniny dla kościołów i plebanow na podstawie osobnych tytułów są uiszczane, mają być wykupione.

§. 2.

Wykupienie tych danin nastąpić może tylko wtenczas, kiedy albo uprawniony do ich pobierania, albo gmina, do ich uiszczania obowiązana, a jeśli zobowiązanie nie zawisło od związku gminnego, każdy z obowiązanych wykupna w terminie na ten cel wyznaczonym zażąda.

§. 3.

Wykupno danin, do których gmina jest obowiązana, może nastąpić na podstawie uchwały rady gminnej.

Za bezwłasnowolnych żądać mogą wykupu ich prawni zastępcy. Ugody, przez tych prawnych zastępców imieniem bezwłasnowolnych zawarte nie potrzebują do ich prawomocności zatwierdzenia instancyj opiekuńczych lub kuratelarnych.

§. 4.

Miarę wynagrodzenia uprawnionych stanowi prawnie oznaczona wartość danin, a roszczenia ich mają być uważane za zupełnie zaspokojone, jak skoro wykup zostanie przeprowadzonym na podstawie niniejszych przepisów.

§. 5.

Wyjawszy te wypadki, gdzie już nastąpiła relucyja na mocy ustaw o uwolnieniu gruntu od ciężarów, ma się wartość danin w naturze oznaczać wedle cen miejscowych, a mianowicie :

a.) przy naturaliach, zapisywanych w cenniku targowym, wedle ceny przeciętnej z 10 lat, t. j. od roku włącznie 1858. do włącznie 1870. w ten sposób, że z obliczenia wypuści się rok z najwyższymi i rok z najniższymi cenami ;

b.) przy naturaliach nie zapisywanych w cenniku targowym, i których ceny nie można w wierzytelny sposób oznaczyć, na podstawie orzeczenia znawców i z uwzględnieniem powyższego okresu lat.

§. 6.

W wypadkach, w których znawcy mają orzekać, wybiera każda strona jednego znawcę, a obie strony razem superarbitra, którego orzeczenie w obrębie zdań, objawionych przez znawców, jest rozstrzygające.

Jeżeli jedna ze stron znawcy nie wybierze, lub jeśli obie strony nie zgodzą na superarbitra, natenczas dopełnia tego za nich komisya indemnizacyjna.

§. 7.

Stronom wolno jest porozumiewać się ze znawcami i dostarczać im materiały do gruntownego zbadania sprawy. Na żądanie jednej ze stron mogą być znawcy przed wydaniem orzeczenia zaprzysiężeni. Przeciw orzeczeniu znawców nie można się odwoływać.

§. 8.

Daniny w gotówce mają być na walutę austryacką obliczone.

§. 9.

Od rocznej wartości danin należy odliczyć 5 od sta jako wydatek na ich pobór.

Pozostała po tém odliczeniu czysta wartość roczna danin, pomnożona przez 20, stanowi kapitał indemnizacyjny, a pięcioprocentowa renta dochód uprawnionego.

§. 10.

Dniem wykupu jest dzień 1. maja, który nastąpi po prawem zawarciu układu indemnizacyjnego lub prawomocnem orzeczeniu władzy. Do dnia tego mają być wypełniane dawne zobowiązania.

Splata kapitału relucyjnego rozpoczyna się z 1szym listopada tegoż samego roku.

§. 11.

Od kapitału indemnizacyjnego należy odliczyć kwotę w centach w. a., jeżeli takowa przy obliczeniu wypadnie, i tym sposobem zaokrąglić go na całe złote w. a.

Ten kapitał indemnizacyjny mają obowiązani spłacić w przeciągu lat 20 rocznymi ratami na dniu 1. listopada każdego roku w tej c. k. kasie podatkowej, która przy zawarciu układu indemnizacyjnego będzie oznaczoną. Wraz z pierwszą ratą ma się także spłacić od kapitału indemnizacyjnego kwota w centach w. a.

§. 12.

Obowiązany służy prawo spłacić każdego czasu czyto kilka rat, czy cały kapitał na raz.

§. 13.

Wraz z każdą ratą kapitału, na dniu 1. listopada przypadającą, mają być spłacane całoroczne 5% odsetki, za czas od 1. maja tegoż samego roku do 30. kwietnia roku następującego od całej ilości kapitału, która 1. maja tegoż samego roku była do spłacenia.

W razie spłacania rat kapitału w wcześniejszych terminach w ciągu roku, należy także za przeciąg całoroczny odsetki obliczyć i równocześnie spłacić.

§. 14.

Dnia 1. maja każdego roku wydaje c. k. kasa podatkowa bezpośrednio uprawnionemu odsetki, spłacone wedle wysokości pozostającego kapitału, jako przypadającą mu roczną rentę, raty kapitału zaś oddaje kościelnemu komitetowi konkurencyjnemu, który je fraktykuje i dochody uprawnionemu wypłaca.

§. 15.

Rozpoznawczemi komisjami pierwszej instancji są te c. k. starostwa powiatowe, w których obszarze znajdują się uprawnione kościoły i plebanie.

Dalszemi instancjami są c. k. Namiestnictwo i c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych.

§. 16.

Podania o wykupno danin należy wnosić na piśmie do c. k. starostwa.

§. 17.

W celu przeprowadzenia układu indemnizacyjnego wzywa komisya bezpośrednio interesowanych lub ich pełnomocników dla dania wyjaśnień, które ustnie udzielić są obowiązani, gdyż w przeciwnym razie rozstrzyga komisya na podstawie aktów i urzędowo zasięgniętych wiadomości.

W razie, gdy znawcy do rozstrzygnięcia sprawy są powołani, ma im komisya udzielić wszelkiej pomocy wyjaśnień.

§. 18.

Gdyby między stronami nie przyszło do skutku porozumienie, do którego zawsze dążyć należy, a mianowicie w wypadkach, w którychby prawu pobierania danin zaprzeczano, ma komisya na podstawie faktycznego stanu rzeczy wydać orzeczenie, i podać je stronie zaprzeczającej do wiadomości z tem dołożeniem, że może w nieodraczalnym terminie trzech miesięcy udać się do drogi prawa, i przed komisją się wykazać, że pozew wytoczyła. Strona nie wytaczająca pozwu w przeciągu tego czasu, traci prawo do dalszych zażaleń, i orzeczenie komisji staje się prawomocne.

Tożsamo odeszła komisya uprawnionego do drogi prawa, gdyby faktyczne pobieranie danin nie dało się sprawdzić. W razie gdyby uprawniony w nieodraczalnym terminie trzech miesięcy pozwu nie wytoczył, będzie to oznaczało, iż się zrzeka swych roszczeń.

§. 19.

Pozwy, wniesione w należyтым terminie, mają sądy załatwiać wedle przepisów o sumarycznym postępowaniu i z możliwym pośpiechem.

Prawomocny wyrok sądowy będzie podstawą dalszego postępowania komisji indemnizacyjnej.

§. 20.

Przeciw orzeczeniom komisji mogą się strony odwoływać do c. k. Namiestnictwa, a w razie, gdyby takowe orzeczenia nie zatwierdziło, do c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych. Rekurs ma być w prekluzyjnym terminie dni 30, i zawsze przez komisję wniesiony.

Przeciw orzeczeniu, zatwierdzonemu przez c. k. Namiestnictwo nie można się już do c. k. Ministerstwa odwoływać.

§. 21.

Prawomocny układ indemnizacyjny lub wyrok ma być udzielony oznaczonej w nim (§. 11.) c. k. kasie podatkowej, która wedle przepisów określających pobór c. k. podatków, ściągając raty kapitału indemnizacyjnego i odsetki od obowiązanym, i wydawać im na nie kwity.

§. 22.

C. k. starostwa powiatowe (§. 15.) przeprowadzają wszelkie w tej ustawie im przydzielone czynności w miejscu swoich siedzib i bez żadnych kosztów dla stron.

Strony ponoszą wspólnie tylko te koszty, które znawcom prawomocnie przez komisye rozpoznawcze przyznane zostaną.

§. 23.

Przepisy, sprzeciwiające się niniejszej ustawie znoszą się.

§. 24.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.